

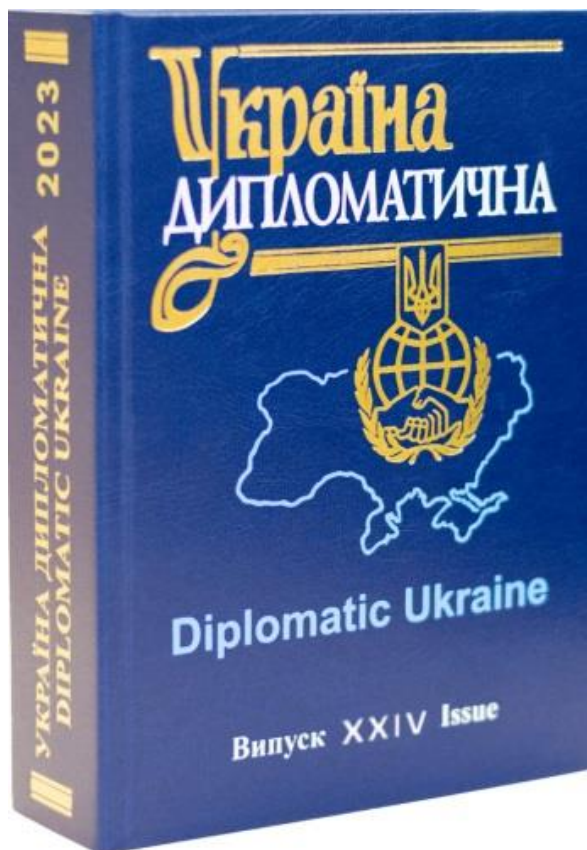
РЕЦЕНЗІЇ

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 48. – С. 211-214
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.211-214

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 48. – pp. 211-214
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.211-214

© Віталій Макар¹© Юрій Макар²

Літопис української дипломатії

Україна дипломатична. Науковий щорічник. Випуск XXIV. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв, 2023. 800 с.

Наприкінці минулого року відбулася презентація 24-го випуску названого щорічника, до участі в якій запросили представника Чернівецького університету. Книгу видає Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв. Крім неї, засновниками видання виступають Державна установа «Інститут всесвітньої історії» НАН України та Історичний клуб «Планета».

На презентації книги очевидно недоцільно зупинятися у рецензії, оскільки інформація про неї виставлялася на кафедральній та університетських сторінках ЧНУ. Варто зупинитися на тексті об'ємистої публікації, поділитись власними роздумами про неї, зрештою й про видання загалом. До речі, воно фактично двомовне.

Отже книгу відкриває виступ Президента України *Володимира Зеленського* у Верховній Раді до Дня Конституції України 28 червня 2023 р., а також інформація Міністра за-

кордонних справ *Дмитра Кулеби* щодо стратегічних орієнтирів української зовнішньої політики. Усі ми добре знайомі і з промовою Президента, і з його постійними контактами з лідерами зарубіжних країн, викликаними російською агресією проти України. Обидва матеріали подані у книзі українською та англійською мовами.

Усі наступні публікації розташовані у шести рубриках. Перша з них *Дослідження і розвідки* містить власне три розвідки, пов'язані з українською проблематикою у контексті війни РФ проти України. У дописі члена-кореспондента НАН України *Степана Віднянського* йдеться про еволюцію політики Словаччини і Чехії щодо російської навали в Україну. Надзвичайний і Повноважний Посол, кандидат юридичних наук *Борис Базилевський* розглянув ретроспективне поняття «руські» і подав його на тлі світових цивілізаційних процесів. У підсумку автор дійшов висновку, що об'єктивний хід історії не зупинити і «розпад московської імперії неминучий».

¹ Доктор політичних наук, завідувач Кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, директор Центру канадських студій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: v.makar@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-8994-4582>.

² Доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор Кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна. E-mail: y.makar@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-7904-828X>.

«Попереду ще «Нюрнберг» над рашизмом московії за багатівіковий етноцид, який вона чинила і не припиняє вчиняти проти корінних етносів і на території сучасної рф, і на теренах колишньої московської імперії. Безпека ж сучасної цивілізації у тому, щоб ці процеси пришвидшити» (с. 97). *Микола Кулінич*, Надзвичайний і Повноважний Посол України, нині декан Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат історичних наук, професор, відтворив формування української спільноти Австралії по Другій світовій війні і наголосив на тому, що її роль, як і українців США та Канади, за нинішніх умов в організації допомоги у протидії «московській імперії зла». «Вага, вплив і авторитет світового українства... є вагомим чинником консолідування зусиль цивілізованого світу, щоби протистояти реваншизму тоталітарної ідеології, імперським амбіціям москви і спробам нівелювати демократичні цінності» (с. 107).

Наступна рубрика *Геополітика в сучасному світі. Війна Росії проти України* включає вісім матеріалів, які тією чи іншою мірою стосуються різних аспектів міжнародного життя у контексті російської агресії проти України. Її відкрила стаття доктора політичних наук, професора Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка і директора Інституту зовнішньополітичних досліджень *Григорія Перепелиці*. Автор розкрив значення Формули миру Володимира Зеленського до і після Вільнюського саміту НАТО для розв'язання нагальних проблем сучасного світопорядку через російську навалу в Україну, яка несе смертельну загрозу не лише нашій державі, сусіднім країнам, але й у широкому розумінні, небезпеку зруйнування існуючого світопорядку. Формула миру, як слушно пише автор, спрямована на виконання різноманітних і різновекторних стратегічних завдань – невідкладних і перспективних, регіональних і глобальних. Наступний автор *Олександр Демченко*, учений секретар Державної установи «Інститут всесвітньої історії» НАН України, кандидат політичних наук, доцент, зупинив свою увагу на питанні еволюції політики НАТО в умовах російсько-української війни. Автор звернув увагу, що російське вторгнення в Україну стало потужним імпульсом до переосмислення ролі і перспектив розвитку НАТО, передусім стосовно необхідності зміцнення оборонного потенціалу Альянсу, розширення географічних меж його діяльності та уточнення спектра безпекових завдань. Автор поділяє думку, що Україна має стати невід'ємною частиною оборонного союзу.

Ігор Лоссовський, кандидат фізико-математичних наук, Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу, заступник Голови Державної служби України з етнополітики та свободи совісті виклав англійською мовою свої думки про геноцид національних меншин Росії у війні з Україною. Автор стверджує, що т.зв. «часткова мобілізація» в РФ має на меті здійснити етнічну сегрегацію та геноцид російських етнічних меншин. У статті представлено докази з різних джерел, включаючи міжнародних експертів, дослідників геноциду та юридичні звіти, які свідчать, що Росія здійснює геноцид як проти своїх етнічних меншин, так і проти українців. Крім того, автор віднайшов докази того, що призов до військової служби більше поширений в регіонах РФ, де проживають етнічні меншини. Те саме стосується і російських втрат на фронті. Подібним чином автор проаналізував переслідування в РФ на релігійному ґрунті. Автор звернув увагу на зусилля пригноблених народів до свободи і незалежності.

Директор Державної установи «Інститут всесвітньої історії» НАН України, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор *Андрій Кудряченко* розглянув проблему змін у ставленні уряду і громадськості ФРН до російсько-української війни. Війна, на думку автора, докорінно змінила парадигму відносин Берліна з Москвою. У статті розкрито значення і напрями рішучого відходу ФРН від особливих відносин з РФ та надання вагомій політичної, фінансово-економічної та гуманітарної допомоги Україні. *Наталія Яковенко*, докторка історичних наук, професорка Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка аргументовано виклала свою думку про українсько-британські дипломатичні відносини у контексті агресії РФ проти України. Авторка підкреслила, що Сполучене Королівство послідовно і ефективно підтримує нашу державу. Проте, як вона стверджує, в британському суспільстві мають місце прояви незгоди з політикою підтримки України у її боротьбі проти російського насилля.

Роком нейтральної допомоги Україні назвала політику Ізраїлю у контексті війни Росії проти нашої держави *Карина Рогоуля*, аспірантка ІМВ КНУ імені Тараса Шевченка. Вона, як сама пише, здійснила спробу, проаналізувати політику урядів Ізраїлю стосовно України до початку агресії і під час вторгнення російських військ в Україну, звернувши при цьому увагу на причи-

ни ізраїльського нейтралітету стосовно російсько-української війни. Згаданий вище *Ігор Лоссовський* у співавторстві з *Іриною Крупеню*, докторкою філософії з політичних наук, доценткою Київського міжнародного університету висловили свої міркування про причини азійського нейтралітету щодо російсько-української війни. Як видно із тексту статті, автори розглянули позицію Асоціації держав Південно-Східної Азії, Центральної Азії, а також Індії та Китаю. Авторами запропоновано спроби поглиблення співпраці України з державами АСЕАН, ЦА, Індією та Китаєм задля перемоги над російським агресором. У статті наголошено, що російсько-українська війна має визначальний вплив на світову систему міжнародних відносин у безпечному, військово-політичному, економічному складниках, а також руйнує систему європейської безпеки і світовий політико-безпековий лад.

Рубрику завершує стаття *Павла Гай-Нижника*, доктора історичних наук, президента-академіка Української академії геополітики та геостратегії, члена Експертної ради з питань подолання наслідків русифікації і тоталітаризму Міністерства культури та інформаційної політики України. Автор критично проаналізував те, що називає «російським синдромом» української влади на чолі з Володимиром Зеленським від травня 2019 по лютий 2022 рр. Зокрема автором висвітлено військово-політичне становище України напередодні повномасштабного російського вторгнення. Проаналізовано політичні дії та заходи Президента України на тлі зосередження ворожих військ довкола кордонів України перед початком вторгнення. Розкрито дипломатичні зусилля провідників Заходу стосовно попередження державно-політичного керівництва України про неминучу військову агресію РФ. Окреслено зусилля Заходу з підготовки Збройних сил України до відсічі наступу московських загарбників. Наголошено на неготовності української влади адекватно сприймати тогочасну дійсність.

У наступній рубриці *Фаховий погляд дипломата* опубліковано 24 дописи послів України, тимчасових повірених та представників нашої держави у міжнародних організаціях, а також іноземних дипломатів в Україні. Усі матеріали двомовні (англійською та українською мовами), доповнені численними ілюстраціями. Повторювати їх зміст очевидно немає потреби. Усі вони пройняті думкою про захист України, збереження її суверенітету, турботою про долю українців, засудженням російської агресії.

Далі йде, у вигляді кольорової вкладки, постійна для усіх випусків рубрика *Дипломатичний корпус України*, де вміщені найновіші дані про українські представництва у зарубіжних країнах та при міжнародних організаціях. Відповідні матеріали, видрукувані на сторінках книги стосуються дипломатичних місій зарубіжних країн та представництв міжнародних організацій у нашій державі. Зацікавлений читач може віднайти необхідну інформацію, яку пошукує.

Рубрика *Сучасна дипломатія: концепція та реалії* містить чотири нариси українських авторів, які слід розглядати, судячи за їх змістом, як наукові пошуки з тих чи інших проблем міжнародних відносин, що безумовно потрібно знати українцям. Зокрема, *Сергій Толстов*, завідувач відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії» НАН України висловив своє бачення зовнішньополітичних ініціатив Франції за нинішнього президента Емманюеля Макрона. На думку автора, підґрунтям зовнішньополітичної концепції Франції за нинішнього президента є політика, спрямована на зміцнення європейської стратегії автономії у міжнародних відносинах та сфері оборони. З огляду на російську загрозу, французький президент наполягає на потребі уникнути прямого воєнного конфлікту держав ЄС і НАТО з Росією. Разом з тим, Макрон висловлює готовність подальшої допомоги Україні у відсічі російській агресії і закликає уряди країн обох структур переглянути формат підтримки нашої держави, щоб досягти бажаного результату з урахуванням тривалості російсько-української війни у формі конфлікту середньої та високої інтенсивності.

Віктор Матвієнко, завідувач Кафедри міжнародних організацій та дипломатичної служби Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка та *Ганна Петушкова*, аспірантка тієї ж кафедри, привернули увагу до проблеми становлення сучасної української кібердипломатії за зразками європейської, беручи за приклад досвід Естонії та користуючись її допомогою у сфері, яку сама успішно розвиває. *В'ячеслав Швед*, кандидат історичних наук, доцент, завідувач відділу історії країн Азії та Африки Державної установи «Інститут всесвітньої історії» НАН України висвітлив питання входження арабських монархій у роль глобального актора і зробив на цій підставі своєрідні рекомендації для української дипломатії. На думку автора, українська дипломатія своєчасно і кваліфіковано проаналізувала потенціал арабських монархій як авангарду арабського світу, що дало можливість опрацювати основні контури кон-

цептуального підходу до співпраці України з державами регіону. Завершується рубрика статтею *Тетяни Клиніної*, кандидатки історичних наук, доцентки Кафедри історії та документознавства Національного авіаційного університету про застосування піар-технологій в американській зовнішній політиці. Авторка наголосила, зокрема, на таких функціях піар-технологій у зовнішній політиці США, як управлінська, комунікаційна, захисна, популяризаційна тощо. Свої розважання вона аргументувала прикладами з зовнішньополітичної діяльності країни.

І, нарешті остання рубрика *Публічна дипломатія* містить шість матеріалів з різних аспектів власне публічної дипломатії. Рубрику відкриває стаття львівських авторів, кандидата економічних наук, доцента Факультету міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка *Олексія Братути* та студента першого року магістратури *Євгена Братути* про термінологічно-понятійний апарат публічної дипломатії. Автори здійснили, на нашу думку, вдалий аналіз теоретико-методологічних засад піднятої проблеми. Молодша наукова дослідниця програми «Рада: наступне покоління» (RANG) Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) *Марія Шкурко* зупинилася на проблемі культурної дипломатії України в умовах нинішньої агресії Росії проти України. Авторка цілком слушно наголосила на важливості розвитку культурної сфери як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівнях. Важливим є й те, що авторка не оминула ролі культури як індикатора зміцнення української ідентичності, що вкрай необхідно в нинішніх умовах. Зрештою, про це завжди треба було дбати.

Провідна спеціалістка Департаменту публічної дипломатії та комунікацій МЗС України *Андріана Біла* висвітлила роль «м'якої сили» в умовах війни на прикладі публічної дипломатії України у Лівані. Авторка обрала для своєї роботи 2022 рік, виповнений подіями акту безпрецедентної агресії РФ проти України. Інший науковець, кандидат історичних наук, доцент КНУ імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України і член правління Наукового товариства історії дипломатії та міжнародних відносин *Вячеслав Циватий* описав стратегії комунікативного впливу та модель публічної дипломатії Іспанії в умовах модернізованого світоустрою ХХІ ст. Оскільки війна Росії загалом порушує сучасний світоустрій, то безумовно, автор не обійшов увагою і цей аспект публічної дипломатії та разом запропонував поради щодо використання іспанського досвіду в Україні.

Станіслав Литвинов, магістр з організації кінотелевиробництва, експерт Українського культурного фонду запропонував цікаву тему про документалістику як дієвий інструмент культурної дипломатії. У своєму викладі він описав три документальні кінокартини, створені ним у співпраці з Надзвичайним і Повноважним Послом України *Ігорем Остаєм* під час його праці у Лівані. Розглядом кінострічок автор спробував показати як документалістика підсилює публічну дипломатію. Завершується рубрика, зрештою і уся книга, статтею доктора фізико-математичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, проректора Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» *Сергія Сидоренка*. Розвідка присвячена інтеграції КПІ у європейський науково-дослідний процес та підготовки інженерно-технічних кадрів. Проректор, який займається міжнародними зв'язками університету, ознайомив читачів з діяльністю за згаданими напрямками, навівши конкретні приклади і додавши ряд ілюстрацій.

Після ознайомлення з текстом книги, автори хотіли б висловити деякі свої міркування щодо неї, а зрештою й про багатотомну публікацію за чверть століття. Варто, на наш погляд, це здійснити у двох площинах – суспільно-політичній та науково-методичній. Що стосується першої, то, не зважаючи на обмежений тираж (одна тисяча примірників), з нею може ознайомитись хоч якась частина фахівців і аматорів у галузі міжнародних відносин в Україні. Як розуміємо, публікація потрапляє у зарубіжжя, що є значним досягненням у пізнанні нашої суверенної держави, а не «невід'ємної» частини запопадливої сусідки, як цього прагнуть досягти її керівники.

Якщо ж говорити про науково-методичний бік справи, то в нашому розумінні, *Україна дипломатична* містить потужну джерельну базу для засвоєння знань про міжнародні відносини, про зовнішню політику України, що в усякому випадку, ми використовуємо у Чернівецькому університеті.

На завершення хочемо сказати про те, що МОН України визнало *Україну дипломатичну* фаховим виданням. Проте, на нашу думку, не було б помилкою визнати його фаховим і з політичних наук, адже фактично усі публікації видання носять суспільно-політичний характер.